oktober 2026

Versnellen

Kennis en praktische handvatten
voor onderwijsprofessionals,
ouders en hulpverleners

KENNISCENTRUM
HOOGBEGAAFDHEID

INHOUD

Leeswijzer 03
Voorwoord 05
Noot van de redactie 06
Versnellen (hoofdartikel) 12
Podcast 33
Downloads 33
Meer lezen? 42
Colofon 42

Tips voor op school

po Primair onderwijs:
- onder- en middenbouw 17 - 18
- midden- en bovenbouw 28 + 30

vo Voortgezet onderwijs:
- bovenbouw 09 - 11

Deepdives (video's)

Versnellen van groep 2 naar groep 3 04
Versnellen in het voortgezet onderwijs 11

Interviews

Annemiek Kauffmann 14
Lianne Hoogeveen 26 - 27
Maaike Slaats 20

Oplossingsgerichte vragen

po Primair onderwijs 23 - 24
vo Voortgezet onderwijs 32 + 34
thuis Thuis 36 + 37

Leeswijzer

In de multimediale brochures van het Kenniscentrum Hoogbegaafdheid staat telkens een ander thema centraal. Het hoofdartikel biedt verdieping en achtergrondinformatie. Daarnaast vind je video's waarin professionals en ouders hun ervaringen en inzichten delen vanuit hun eigen praktijk en persoonlijke situatie.

Deze verhalen laten verschillende perspectieven zien. Er is niet één juiste kijk op (hoog)begaafdheid. Juist de diversiteit aan ervaringen helpt om het onderwerp vanuit meerdere invalshoeken te begrijpen. Het Kenniscentrum Hoogbegaafdheid geeft daarbij geen waardeoordeel over de gedeelde persoonlijke (professionale) verhalen.

Praktische tips

In elke brochure delen experts korte, praktische tips voor onderwijs en opvoeding van kinderen met kenmerken van (hoog)begaafdheid. Deze tips zijn gebaseerd op hun kennis en ervaring. Wat voor de één goed werkt, past niet altijd bij een andere situatie. Gebruik de tips daarom als inspiratie en kijk wat aansluit bij jouw praktijk of thuissituatie.

Oplossingsgerichte vragen

Laat je inspireren door de oplossingsgerichte vragen in de brochures. Deze vragen zijn niet gericht op het analyseren van problemen of de oorzaak daarvan, maar op de gewenste toekomst, de na te streven doelen en wat al wél goed gaat. Ze helpen je om zelf oplossingen te ontdekken en in actie te komen in jouw praktijk of thuissituatie.

Verdiepende video's

Elke brochure bevat ook enkele verdiepende ‘deep-dive’ video's van ongeveer zeven minuten. Hierin worden

achtergronden, strategieën en praktische handreikingen toegelicht. Zo krijg je meer inzicht in onderwerpen die in het hoofdartikel aan bod komen.

Begrippen uitgelegd

Daarnaast vind je korte kennisclips van één tot twee minuten waarin begrippen en vaktaal helder worden uitgelegd. Dat maakt de inhoud ook toegankelijk voor ouders en andere geïnteresseerden zonder onderwijsachtergrond.

Online of op papier

Je kunt de brochure online lezen of downloaden en printen. In de printversie krijg je via de QR-codes toegang tot de video's. Alle video's zijn ook terug te vinden in de Kennisbank op de website van het Kenniscentrum Hoogbegaafdheid.

Deel je expertise

Regelmatig zoeken wij ouders, professionals en andere betrokkenen die willen meewerken aan nieuwe thema's. Oproepen hiervoor plaatsen we in onze nieuwsbrief. Denk je dat jouw ervaring of expertise een waardevolle bijdrage kan leveren? Neem dan gerust contact met ons op.

Wil je op de hoogte blijven?

Abonneer je op de nieuwsbrief via **kenniscentrumhb.nl/nieuwsbrief**. Je ontvangt 6 tot 10 keer per jaar nieuws over het Kenniscentrum, nieuwe brochures, webinars en ontwikkelingen uit het veld.

Deepdive Ragnild Zonneveld

Ragnild Zonneveld (ECHA-specialist in Gifted Education en jonge kind-specialist) neemt je in deze deepdive mee in het zorgdragen voor een ononderbroken ontwikkeling voor jonge kinderen met kenmerken van begaafdheid. Het uitgangspunt is: elk kind zijn eigen tempo, elke stap telt.

Voorwoord

Dr. Eleonoor van Gerven

Sommige onderwerpen blijven telkens terugkomen. Versnellen is daar één van. Dat komt waarschijnlijk doordat ervaringen, feiten en hardnekkige aannames vaak door elkaar lopen. Daardoor ontstaan discussies en onzekerheid over wat voor een leerling de beste keuze is.

Een zorgvuldige beslissing begint met het beoordelen van alle relevante criteria. Scholen doen er goed aan om voor iedere leerling dezelfde criteria te gebruiken, maar dat betekent niet dat de uitkomst altijd gelijk is. Juist omdat iedere leerling anders is, kunnen vergelijkbare situaties tot verschillende keuzes leiden.

Neem bijvoorbeeld sociaal functioneren. Veel scholen vinden dit een belangrijk onderdeel van hun afwegingskader. Toch kan dezelfde observatie bij twee leerlingen tot een andere conclusie leiden. Voor de ene leerling kan het verstandig zijn om niet te versnellen, omdat de nieuwe groep onvoldoende aansluit bij wat die leerling nodig heeft. Voor een andere leerling kan versnellen juist kansen bieden, omdat de nieuwe omgeving beter past bij zijn of haar ontwikkeling. Niet alleen de leerling zelf, maar ook de context speelt dus een belangrijke rol.

Ook voor ouders is versnellen vaak een lastige keuze. Aan de ene kant willen zij hun kind voldoende uitdaging bieden. Aan de andere kant vinden zij het belangrijk dat hun kind ruimte krijgt voor een evenwichtige ontwikkeling. Daarbij speelt ook de vraag hoeveel invloed het kind zelf krijgt op de beslissing.

Persoonlijk vind ik het belangrijk om goed naar kinderen te luisteren. Kinderen verdienen het om serieus genomen te worden. Dat betekent dat we aandacht hebben voor hun ervaringen, hun zorgen bespreken en hen betrekken bij het proces. Maar hen serieus nemen betekent niet altijd dat zij zelf de uiteindelijke beslissing kunnen en moeten nemen. Ik geloof dat volwassenen uiteindelijk verantwoordelijk zijn voor besluiten met grote gevolgen.

Afhankelijk van hun leeftijd kunnen kinderen sommige gevolgen goed overzien, terwijl andere gevolgen nog buiten hun blikveld liggen. Daarom is het soms nodig dat ouders en professionals een keuze maken die niet onderhandelbaar is. Niet om het kind buitenspel te zetten, maar juist om zorgvuldig en verantwoord te handelen.

Versnellen vraagt om maatwerk, moed en een brede blik. Het betekent luisteren naar het kind, oog hebben voor de context en uiteindelijk als volwassene de verantwoordelijkheid nemen voor een keuze die grote invloed kan hebben op de toekomst van een leerling.

Noot van de redactie

In deze brochure over versnellen zetten we uiteen welke positie versnellen heeft in de onderwijskundige begeleiding van leerlingen met kenmerken van (hoog)begaafdheid. Versnellen is een van de evidence-informed begeleidingsstrategieën waarvan uit onderzoek bekend is dat deze effectief kunnen zijn (Hoogeveen, 2017). Het kan bijdragen aan een betere afstemming tussen het onderwijsaanbod en de leer- en ontwikkelingsbehoeften van een leerling. Versnellen is echter een breed begrip en kent verschillende uitvoeringsvormen (Behrens & Lupowski-Shoplik, 2020). Niet elke versnelling betreft een vervroegde doorstroming, terwijl elke vervroegde doorstroming wel een vorm van versnelling is. Dat onderscheid is belangrijk, omdat bij het begrip versnellen nog vaak als eerste aan het overslaan van een groep of leerjaar wordt gedacht.

Compacten

Versnelling kan bijvoorbeeld plaatsvinden door een leerling sneller door de leerstof heen te laten gaan doordat deze in een gecompacte vorm wordt aangeboden. Bij compacten wordt een selectie gemaakt uit het reguliere onderwijsaanbod waarvan is vastgesteld dat deze voor de betreffende leerling nog relevant is om te verwerken. Onderdelen die de leerling al beheerst of die door veel herhaling nauwelijks meer bijdragen aan het leerproces, kunnen worden beperkt of weggelaten. Welke onderdelen behouden blijven en welke kunnen vervallen, kan op verschillende gronden worden bepaald (Drent & Van Gerven, 2012; Hoogeveen, 2017).

Het primaire doel van compacten is niet om tijd te winnen, maar om de omvang van de leerstappen beter af te stemmen op wat een leerling nodig heeft en aankan. Een neveneffect is echter dat er tijd vrijkomt. Wanneer die vrijgekomen tijd niet wordt besteed aan vervangende, verdiepende of verbredende taken, gaat de leerling binnen een bepaald vakgebied feitelijk sneller door de reguliere leerstof heen dan andere leerlingen. Ook dat is een vorm van versnelling. Het laat zien dat versnelling niet per definitie betekent dat een leerling van groep of klas verandert.

> SOMS WORDT PAS GEDURENDE EEN SCHOOLJAAR DUIDELIJK DAT HET BESTAANDE ONDERWIJSAANBOD, ONDANKS EERDERE INTERVENTIES, ONVOLDOENDE AANSLUIT BIJ WAT EEN LEERLING NODIG HEEFT.

Vervroegde doorstroming

Aan de andere kant van het spectrum bevindt zich het overslaan van een of meer leerjaren. In dat geval is er sprake van een fysieke vervroegde doorstroming: de leerling vervolgt zijn onderwijsloopbaan eerder dan gebruikelijk in een volgende groep of klas. Tussen compacten binnen een vak en het volledig overslaan van een leerjaar bevindt zich echter een brede range aan mogelijkheden. Een leerling kan bijvoorbeeld voor één vakgebied werken met materiaal uit een hoger leerjaar, gedeeltelijk deelnemen aan lessen in een volgende groep of voor verschillende vakgebieden in een verschillend tempo door de leerstof gaan. Versnelling hoeft daarmee geen alles-of-nietsbeslissing te zijn.

Wie traditioneel denkt, is wellicht geneigd om een vervroegde doorstroming uitsluitend aan het begin van een schooljaar te laten plaatsvinden. Dat kan een prima keuze zijn. Een overgang na de zomervakantie sluit aan bij de bestaande organisatie van het onderwijs en alle leerlingen krijgen op dat moment te maken met een nieuwe start. Toch is het begin van het schooljaar niet vanzelfsprekend het enige geschikte moment.

Tussentijdse overgang

Soms wordt pas gedurende een schooljaar duidelijk dat het bestaande onderwijsaanbod, ondanks eerdere interventies, onvoldoende aansluit bij wat een leerling nodig heeft. Er kan bijvoorbeeld al zijn gecompact, verrijkt of verdiept, terwijl de afstand tussen het onderwijsaanbod en het actuele ontwikkelingsniveau van de leerling toch te groot blijft. In zo'n situatie is het belangrijk om niet uitsluitend vanuit de organisatie van de school te redeneren. Wanneer uitstel betekent dat een leerling gedurende meerdere maanden onderwijs krijgt dat onvoldoende aansluit, kan wachten tot het volgende schooljaar juist ongewenst zijn. Onder die omstandigheden kan een vervroegde doorstroming gedurende het schooljaar een passende keuze zijn.

Een dergelijke tussentijdse overgang vraagt uiteraard om een goede voorbereiding. Met alle betrokkenen – de leerling, de ouders, de huidige leraar en de toekomstige leraar – kunnen afspraken worden gemaakt over de overgang en de

begeleiding daarna. Daarbij is niet alleen van belang wat de leerling cognitief al beheerst, maar vooral ook welk onderwijsaanbod in de nieuwe situatie beschikbaar is en hoe dit aansluit bij wat de leerling vervolgens nodig heeft. Versnellen lost immers niet automatisch alle problemen rond de afstemming van het onderwijs op. Ook na een vervroegde doorstroming kan compacting, verrijking of verdieping noodzakelijk blijven.

Individuele afweging

Hoewel versnelling een van de meest beproefde strategieën is om het onderwijs aan leerlingen met kenmerken van (hoog)begaafdheid beter af te stemmen op hun behoeften, betekent dit dus niet dat iedere leerling met deze kenmerken eerder naar een volgende groep of klas zou moeten doorstromen. Evenmin betekent het dat terughoudendheid bij voorbaat de veiligste keuze is. Zowel versnellen als niet-versnellen heeft consequenties voor de leerling. Daarom blijft versnellen altijd een individuele afweging. De centrale vraag is niet óf versnellen in algemene zin goed of slecht is, maar welke vorm van onderwijs op dit moment het beste aansluit bij deze leerling. Dat vraagt om zorgvuldig kijken naar het huidige ontwikkelingsniveau, het beschikbare onderwijsaanbod, de mogelijkheden voor aanpassing daarvan en de behoeften van de leerling. Vervolgens kan worden bepaald welke vorm van versnelling passend is, wat dit vraagt van de organisatie van het onderwijs en op welke plek deze afstemming het beste gerealiseerd kan worden. Versnellen is daarmee geen doel op zichzelf, maar een mogelijke interventie binnen een breder proces van doelgericht en passend onderwijs.

Wat vind je in deze brochure?

Net als anders vind je weer een stevig onderbouwd artikel. In dit geval licht Ragnild Zonneveld de verschillende perspectieven op versnelling toe en bespreekt ze voor- en nadelen waar je rekening mee moet houden. We hebben weer twee breinbrekers en dilemma's opgenomen die je kunt gebruiken binnen je team of binnen een PLG om met elkaar voors en tegens af te wegen. De stellingen die we hiervoor gebruiken, zijn uitspraken die we in de praktijk tegenkomen en die, vanwege hun controversiële standpunten, het verdienen om zeer kritisch tegen het licht te worden gehouden. Met enige regelmaat krijgen we vragen vanuit de praktijk over versnellen. Die vragen verzamelen we en daaruit hebben we er nu tien geselecteerd om te beantwoorden. Er zijn weer diverse tips en reflectievragen, en er zijn ook videofragmenten opgenomen die bijdragen aan deze brochure, die weer meer dan compleet is. We willen je aanraden om af en toe terug te komen op de website om te zien welke aanvullende materialen we hebben opgenomen bij dit thema; onze kennisbank groeit voorlopig nog gestaag door.

Verwijzingen

Behrens, W.A., & Lupowski-Shoplik, A. (2020). Acceleration: It's about time! In J.H. Robins, J.L. Jolly, F.A. Karnes, & S.M. Bean, *Methods and materials for teaching the gifted* (pp. 231-258). Prufrock Academic Press.

Drent, S., & Van Gerven, E. (2012). *Passend onderwijs voor begaafde leerlingen*. Koninklijke Van Gorcum.

Hoogeveen, L. (2017). Leertijdgerichte interventies. In E. van Gerven (Red.), *De Gids. Over begaafdheid in het basisonderwijs* (pp. 185-198). Leuker.nu.

VO

Tips voor op SCHOOL

Over de auteur

Eleonoor van Gerven

10 tips voor leerlingen in de bovenbouw van het vo die vervroegd examen doen

Wanneer je als leerling in de bovenbouw van het vo vervroegd examen doet, zit je in een andere ontwikkelingsfase dan de andere leerlingen in je klas. Je grootste uitdaging is vaak niet de leerstof, maar het omgaan met verwachtingen, zelfstandigheid en balans. Daarom gaan deze tips over eigenaarschap, zelfregulatie en een realistische kijk op succes.

1. **Weet waarom je hiervoor hebt gekozen**
   Vervroegd examen doen is geen doel op zich. Het is een middel om onderwijs te krijgen dat beter bij jou past.
   Vraag jezelf regelmatig af: *"Draagt deze keuze nog steeds bij aan mijn ontwikkeling?"*

2. **Je hoeft niet te bewijzen dat je slim bent**
   Dat je eerder examen doet, betekent niet dat je altijd hoge cijfers moet halen.
   Je bent niet je cijferlijst.
   Je bent iemand die bereid is een extra uitdaging aan te gaan.

3. **Zie jezelf als een leerling die leert, niet als iemand die moet presteren**
   Juist wanneer je versnelt, kom je onderwerpen tegen die niet vanzelf gaan.
   Dat is geen teken dat je de verkeerde keuze hebt gemaakt.
   Het betekent dat je eindelijk op een niveau leert waarop je moet groeien.

4. **Maak van hulp vragen een kracht**
   Nieuwe regels, nieuwe klasgenoten en een nieuwe leerkracht vragen tijd.
   Vraag jezelf af: *"Welke vraag kan mij vandaag verder helpen?"*
   Een goede vraag voorkomt vaak uren frustratie.

5. **Bewaak je energie, niet alleen je planning**
   Een goede planning is belangrijk, maar voldoende slaap, ontspanning, sport en sociale contacten zijn minstens zo belangrijk.
   Vraag jezelf niet alleen: *"Heb ik alles af?"*
   Maar ook: *"Heb ik vandaag goed voor mezelf gezorgd?"*

Vervolg: 10 tips voor leerlingen bovenbouw

VO

6. **Vergelijk jezelf niet voortdurend met anderen**
   Je volgt een andere route dan veel leeftijdgenoten.
   Vergelijk jezelf daarom niet met klasgenoten die een heel ander programma volgen.
   Kijk liever hoever je al op weg bent met de doelen die jij voor jezelf hebt gesteld.

7. **Durf onderweg je aanpak aan te passen**
   Een goede planner houdt niet krampachtig vast aan een plan.
   Hij past het aan wanneer dat nodig is.
   Vraag jezelf regelmatig: *"Wat werkt goed? Wat kan slimmer?"*

8. **Vier ook de tussenstappen**
   Het examen zelf is niet de enige mijlpaal.
   Sta ook stil bij:
   - een hoofdstuk dat je beheerst;
   - een moeilijke vaardigheid die lukt;
   - een goed gesprek met een docent;
   - een week waarin je de balans goed hebt gehouden.

   Die tussenstappen maken uiteindelijk het verschil.

9. **Gebruik je docenten als coach, niet alleen als beoordelaar**
   Docenten kunnen meer dan cijfers geven.
   Bespreek regelmatig:
   - waar je tegenaan loopt;
   - welke strategieën werken;
   - hoe je je verder kunt ontwikkelen.

   Dat maakt het traject minder een solo-onderneming.

10. **Blijf vooruitkijken**
    Een vervroegd examen is niet het eindpunt.
    Vraag jezelf af: *"Welke mogelijkheden ontstaan er doordat ik dit vak eerder afrond?"*
    Misschien ontstaat er ruimte voor:
    - een verdiepend profielwerkstuk;
    - een universiteitsmodule;
    - een extra examenvak;
    - onderzoek;
    - een maatschappelijke stage;
    - of simpelweg meer rust in je examenjaar.

Door vooruit te kijken blijft het traject betekenisvol.

Vervolg: 10 tips voor leerlingen bovenbouw

VO

Oplossingsgerichte reflectievragen

Aan het einde van iedere week kun je jezelf deze drie vragen stellen:

1. **Waar ben ik deze week het meest trots op?**
2. **Wat heeft mij deze week geholpen om succesvol te zijn?**
3. **Wat ga ik volgende week opnieuw doen of juist anders aanpakken?**

Deze vragen helpen je om voort te bouwen op wat werkt, in plaats van vooral te focussen op wat nog niet goed genoeg is.

Een laatste gedachte

Een vervroegd examen is geen bewijs dat je verder bent dan anderen. Het is een kans om onderwijs beter te laten aansluiten bij jouw ontwikkeling.

Wanneer je dat uitgangspunt vasthoudt, verschuift de focus van presteren naar groeien. En juist die groeigerichte houding maakt de kans groter dat het traject niet alleen succesvol is in termen van examenresultaten, maar ook bijdraagt aan meer motivatie, zelfvertrouwen en plezier in leren.

Deepdive Liv van Hyfte

Liv van Hyfte is projectmedewerker van het Vlaamse Ondersteuningsbeleid voor Cognitief Sterk Functionerende Leerlingen. In haar deepdive neemt ze je mee in versnellen in het voortgezet onderwijs, op maat van het team en de leerling. Daarbij richt ze zich op het creëren van oprechte betrokkenheid en eigenaarschap in het onderwijsteam.

Versnellen

Ragnild Zonneveld

Als het gaat om versnellen, is er al veel bekend over wat het is, welke vormen van versnellen er zijn en wat de voordelen zijn op korte en lange termijn. Versnellen is al jaren onderwerp van wetenschappelijk onderzoek, wat een enorme basis aan resultaten heeft opgeleverd: “Wetenschappelijk onderzoek heeft de afgelopen decennia robuuste en eenduidige bewijzen geleverd voor het feit dat versnellen binnen het onderwijs een van de meest effectieve onderwijsinterventies is om in de behoeften van (hoog)begaafde leerlingen te voorzien” (Van Weerdenburg et al., 2024) (NTCN-brochure 'Versnellen in het primair en voortgezet onderwijs').

Wetenschappers onderscheiden twintig verschillende soorten van versnellen (Southern & Jones, 2015), waarvan een vervroegde instroom en een klas overslaan de meest bekende zijn én de vormen waarover men zich het meest zorgen maakt (Hoogeveen, 2022). In tegenstelling tot wat nog steeds soms gedacht wordt, blijkt dat er grote positieve effecten zijn op de cognitieve en academische ontwikkeling en wat kleinere, maar nog steeds overwegend positieve effecten op de sociaal-emotionele ontwikkeling en het welbevinden van de leerlingen (Van Weerdenburg et al., 2024). Vanuit die stevige evidence-based basis is het in deze brochure niet nodig om te herhalen wat er al bekend is en beschreven staat.

Het is voor leraren echter wel belangrijk om te ontdekken hoe deze theorieën en onderzoeken over

versnellen passen bij de verschillende visies op (hoog)begaafdheid en bij de actuele maatschappelijke en onderwijskundige ontwikkelingen, en wat de consequenties zijn voor hun dagelijks handelen. Dit helpt hen zowel in hun educatief handelen als in de communicatie met educatieve partners. Daarom zullen we ons in deze brochure met name richten op de implicaties voor de leraar. Daarvoor hebben we een selectie gemaakt van aandachtspunten op het gebied van versnellen, met de competenties van specialisten (hoog)begaafdheid (Van Gerven, 2021), de wereldwijde principes voor professionele ontwikkeling in het onderwijs aan (hoog)begaafde leerlingen (WCGTC, 2021) en top 20-principes uit de psychologie voor het onderwijs aan en het leren van creatieve, getalenteerde en (hoog)begaafde leerlingen (APA, 2020) als onderleggers.

Vanuit de theorie: visies op begaafdheid en versnellen

Binnen het werkveld van (hoog)begaafdheid kunnen we van oudsher drie stromingen onderscheiden: het paradigma van het begaafde kind, het talentontwikkelingsparadigma en het differentiatieparadigma (Dai & Chen, 2013). De visie op (hoog)begaafdheid bepaalt mede hoe er naar versnellen wordt gekeken.

Vanuit het paradigma van het begaafde kind is het uitgangspunt dat (hoog)begaafde kinderen over een uniek en kwetsbaar potentieel beschikken. Het IQ speelt hierin een doorslaggevende rol en (hoog)begaafde kinderen zijn wezenlijk anders op het gebied van leerbehoeften, sociale en emotionele kenmerken en manier van denken. Versnellen is vanuit dit perspectief bij (hoog)begaafde leerlingen een noodzakelijke interventie om tegemoet te komen aan hun unieke kenmerken, waaronder het snelle leerpotentieel (Dai & Chen, 2013).

> De leercurves van (hoog)begaafde leerlingen zijn in deze visie onderwerpspecifiek en flexibel in plaats van vaststaand en permanent.

Als we kijken vanuit het talentontwikkelingsparadigma zien we dat er een bredere kijk op (hoog)begaafdheid is ontstaan, waarbij (hoog)begaafdheid of talent zich op verschillende domeinen kan manifesteren. Er wordt nog steeds uitgegaan van een aangeboren potentieel binnen een bepaald domein (Dai & Chen, 2013). Dat heeft als implicatie dat nog steeds moet worden ingezet op langdurige ondersteuning en dat differentiatie in aanbod en leerlijnen, zoals vakgericht versnellen, een belangrijke en logische interventie is binnen die ondersteuning (Dai & Coleman, 2005; Feldhusen, 2003; Lubinski & Benbow, 2006).

Vanuit het differentiatiedenken is het uitgangspunt dat curriculum en instructie dienen te worden aangepast aan de behoeften van de individuele leerling binnen een bepaalde context (Dai & Chen, 2013). De leercurves van (hoog)begaafde leerlingen zijn in deze visie onderwerpspecifiek en flexibel in plaats van vaststaand en permanent. Onderwijsaanbod zou daarom ook flexibel en gedifferentieerd moeten zijn voor alle leerlingen en ver-

Interview Annemiek Kauffmann

Annemiek Kauffmann is gespecialiseerd in leerlingen met kenmerken van (hoog)begaafdheid en zet zich in voor begeleiding, advisering en professionalisering van onderwijsprofessionals.

snellen wordt gezien als educatieve interventie, afhankelijk van de mismatch tussen individu en omgeving (Dai & Chen, 2013; Zonneveld, 2020).

Ten slotte is het interessant om versnelling en (hoog)begaafdheid te bekijken vanuit het transformationele perspectief, zoals voorgesteld door onder anderen Dai (2022), Desmet (2025) en Sternberg et al. (2021) (Van Gerven et al., 2025, Basisboek (Hoog)begaafdheid, hoofdstuk 3). Bij het transformationele perspectief wordt vooral gekeken naar het talent om het verschil te maken en positief bij te dragen aan de maatschappij, in tegenstelling tot de voorgaande visies, die met name gericht zijn op de identificatie en de ontwikkeling van het individu. Identificatie schuift dan op naar een flexibele leeromgeving die in staat is te voorzien in een breed aanbod van verdiepende en uitdagende leerervaringen (Peters et al., 2013). Versnelling is geïntegreerd in het totale aanbod in plaats van een aparte interventie die te overwegen valt; het is eerder een afweging of een leerling toe is aan een bepaalde leerlijn of een bepaalde academische uitdaging om te groeien in de eigen ontwikkeling en optimaal bij te kunnen dragen aan de maatschappij (Peters et al., 2013).

In de praktijk: versnellen kan in alle vormen van onderwijs

Hoewel er wetenschappelijk voldoende basis is om versnellen als interventie toe te passen, blijft de praktijk wereldwijd, dus ook in Nederland, nog achter. Versnellen is in sommige landen niet toegestaan en in veel landen waar het wel is toegestaan, wordt het desondanks weinig tot niet gedaan (Hoogeveen, 2022).

Het basisonderwijs in Nederland *lijkt* hierop een uitzondering te vormen: in het schooljaar 2024/2025 had 13% van alle leerlingen in groep 8 een versnelling doorgemaakt (OCW, 2026). Dat betekent dat dit leerlingen zijn die in het eerste jaar in het vo op 1 oktober jonger zijn dan 12 jaar. Van alle versnelde leerlingen is ongeveer 85% een zogenoemd 'herfstkind'. De herfstkinderen (geboren tussen 1 oktober en 1 januari) hebben een relatief korte (zeven en driekwart jaar) basisschoolloopbaan, als ze verder ononderbroken de groepen doorlopen (Mulder et al., 2016) en zijn daarmee 11 jaar als ze in de brugklas starten. In de praktijk wordt dit echter niet als een versnelling gezien; als we kijken naar de niet-herfstkinderen die versnellen is het percentage slechts 3% en is het onduidelijk welke herfstkinderen daadwerkelijk versnellen door bijvoorbeeld ergens in de basisschool een groep over te slaan.

Versnellen in het voortgezet onderwijs lijkt in de praktijk veel minder te gebeuren; ook uit onderzoek zijn er minder cijfers beschikbaar. Er zijn wel allerlei wettelijke mogelijkheden om te verbreden, te versnellen en te verdiepen (De Graaf et al., 2020). Zo kunnen leerlingen vakken op een hoger niveau afronden; dit gebeurt met name op het vmbo. Scholen en leerlingen lijken hier in toenemende mate gebruik van te maken: op twee derde van de scholen werd dit in 2017/2018 toegepast (De Graaf et al., 2020). Het daadwerkelijke aantal leerlingen blijft echter nog steeds zeer beperkt, ondanks de positieve effecten op de intrinsieke motivatie van de leerlingen tijdens de opleiding (Van Weerdenburg et al., 2024).

Leerlingen in het vo mogen daarnaast bepaalde vakken één of twee jaar voor het examenjaar afsluiten of de gehele opleiding versneld afleggen (De Graaf et al., 2020). Het comprimeren van leerjaren, bijvoorbeeld drie leerjaren in twee jaar organiseren, lijkt met name op het vwo soms toegepast te worden en lijkt positieve effecten op de motivatie te hebben (Heemskerk et al., 2021).

Knelpunten die genoemd worden om maatwerk vorm te geven richten zich met name op organisatieniveau: organisatie binnen een gestandaardiseerd regulier programma, problemen in administratieve systemen en van roostertechnische aard, en extra werkdruk voor leraren. Daarnaast blijkt het veel te vragen van de differentiatievaardigheden en de bereidwilligheid van de leraren. Dit zorgt ervoor dat vo-scholen ondanks de wettelijke mogelijkheden niet voorzien in maatwerk (De Graaf et al., 2020).

Vervroegde instroom in het po

Zoals gezegd bestaan er veel verschillende vormen, waarbij vervroegde instroom een vorm is die in internationale literatuur wordt meegenomen als vorm van versnellen (Hoogeveen, 2022). Op deze plek willen we kort stilstaan bij vervroegde instroom in het basisonderwijs, omdat we in de praktijk deze vraag nog regelmatig tegenkomen.

Nederland wijkt als het gaat om het starten op de basisschool af van veel landen om ons heen. Ten eerste kennen wij sinds 1985 geen scheiding meer tussen kleuteren primair onderwijs (CBS, 2024). Ten tweede hebben wij niet, zoals in veel andere landen, een gezamenlijke start op de basisschool in een nieuw schooljaar. Hoewel de leerplicht formeel ingaat vanaf de eerste dag van de nieuwe maand nadat een kind 5 jaar oud is geworden (Rijksoverheid, z.d.a) start ruim 96% van de kinderen in Nederland op 4-jarige leeftijd (CBS, 2024).

In de praktijk betekent dit dat peuters hun vriendjes één voor één zien vertrekken naar de basisschool en dat de onderwijstijd in de kleutergroepen kan variëren van anderhalf tot tweeënhalf jaar. Hierdoor lijkt de vraag of een eerdere start mogelijk is in de basisschool vaker gesteld te worden: enerzijds omdat er toch al sprake is van flexibele instroom, anderzijds omdat er al sprake is van een verschillende duur van de kleuterperiode.

De Nederlandse wetgeving is hier echter heel helder en eenduidig over: het mag niet. Kinderen mogen niet vóór hun vierde verjaardag instromen in groep 1 (Inspectie van het Onderwijs, 2018). Er zijn beperkt mogelijkheden voor wendagen, gezamenlijke activiteiten voor peuters en kleuters en het vormgeven van een peuter-kleutergroep, zoals het tijdelijk besluit peuter-kleutergroepen (verwachte publicatie 2027; BMK, 2026; Zonneveld, 2025a) (Brochure slimme peuters). We zullen in deze brochure daarom niet verder ingaan op vervroegde instroom in het po.

Versnelling: een weloverwogen besluit

Op het moment dat de vraag om een versnelling gesteld wordt vanuit een leraar of vanuit ouders start de voorbereidingsfase van de interventie. In deze fase sta je stil bij het zien en begrijpen van educatieve behoeften. Wat zijn nu competenties die

po

Tips voor op SCHOOL

Over de auteur

Eleonoor van Gerven

10 tips voor leerlingen in de onder- en middenbouw van het po

De boodschap is: "*Je mag het spannend vinden én je kunt leren omgaan met iets nieuws*." De volgende tien tips sluiten daarbij aan.

1. **Je hoeft het niet alleen te doen**
   Er zijn grote mensen die met je meedenken: je ouders, je juf of meester en misschien nog iemand op school. Vraag gerust om hulp als iets moeilijk voelt.
   Onthoud: *Slimme kinderen vragen ook om hulp.*

2. **Spannend en leuk kunnen tegelijk bestaan**
   Veel kinderen vinden een nieuwe klas spannend. Dat betekent niet dat het geen goed idee is.
   Onthoud: *Je mag vlinders in je buik hebben én nieuwsgierig zijn.*

3. **Je hoeft niet alles meteen te kunnen**
   Niemand kent op de eerste dag alle regels, namen en gewoontes.
   Onthoud: *Stapje voor stapje leer je de nieuwe klas kennen.*

4. **Fouten maken hoort erbij**
   In een nieuwe groep leer je nieuwe dingen. Dan gaat er ook weleens iets mis.
   Onthoud: *Slimme kinderen vragen ook om hulp.*

5. **Vertel wat je denkt en voelt**
   Als je ergens mee zit, vertel het aan iemand die je vertrouwt.
   Je kunt bijvoorbeeld zeggen:
   - “Ik vind dit spannend.”
   - “Ik snap het nog niet.”
   - “Wil je mij even helpen?”

6. **Kijk niet alleen naar wat moeilijk is**
   Aan het einde van iedere dag kun je bedenken:
   - Waar ben ik trots op?
   - Wat ging vandaag beter dan gisteren?
   - Wat wil ik morgen weer proberen?

Vervolg: 10 tips voor leerlingen onder- en middenbouw po

7. **Nieuwe vrienden maken kost tijd**
   Je hoeft niet op de eerste dag met iedereen vriendjes te zijn.
   Onthoud: *Eén fijne klasgenoot is al een mooi begin.*

8. **Jij bent meer dan je schoolwerk**
   Dat je een klas overslaat betekent niet dat je altijd alles moet weten.
   Je blijft gewoon jezelf:
   - iemand die speelt,
   - lacht,
   - fouten maakt,
   - leert,
   - en plezier mag hebben.

9. **Vier kleine overwinningen**
   Elke nieuwe stap is een overwinning.
   Bijvoorbeeld:
   - zelf een vraag stellen;
   - iemand aanspreken;
   - een moeilijke opdracht proberen;
   - iets nieuws leren.

   Al die kleine stapjes tellen mee.

10. **Jij mag trots zijn op jezelf**
    Een klas overslaan betekent niet dat je moet bewijzen hoe slim je bent.
    Het belangrijkste is dat jij blijft groeien.
    Onthoud: *Ik hoef niet perfect te zijn. Ik hoef alleen maar iedere dag een klein beetje verder te groeien.*

Oplossingsgerichte reflectievragen

Tot slot een oplossingsgerichte vraag voor elke week. Aan het einde van iedere week kan een kind zichzelf een eenvoudige vraag stellen:
“Waar ben ik deze week het meest trots op?”

Daarna kan een tweede vraag volgen:
“Wat wil ik volgende week weer proberen?”

een leraar kunnen helpen om een versnelling zorgvuldig te overwegen? We vinden daarvoor opnieuw concrete handvatten in de competentiematrix van Van Gerven (2021).

Van wetenschap naar praktijk

Allereerst moet de leraar in staat zijn de vertaling van de wetenschappelijke inzichten naar het didactisch handelen te maken. Uit voorgaande is duidelijk geworden dat versnellen mag en kan, en dat het een van de beste interventies is die je kunt doen in het onderwijs. Toch blijkt het zijn weg in de praktijk moeizaam te vinden, onder andere door praktische knelpunten. Een andere reden is de heersende opvattingen bij en eerdere ervaringen van leraren: deze beïnvloeden hun mening over de sociale competenties, motivatie, prestatie, emotionele problemen en sociale isolatie van versnelde leerlingen (Hoogeveen et al., 2005; O'Reilly & Hoogeveen, 2026). De houding van de leraar ten opzichte van versnellen kan positief beïnvloed worden door gedegen en objectieve kennis over versnellen en (hoog)begaafdheid (Hoogeveen et al., 2005; O'Reilly & Hoogeveen, 2026). Dit impliceert dat je als leraar ook je collega's constructief kunt meenemen in het proces: immers, alle leraren zijn op enig moment leraar van een (hoog)begaafde leerling (WCGTC, 2021).

De leerling zien en begrijpen

Daarnaast kan de leraar, eventueel samen met de kwaliteitscoördinator of zorgcoör-

Competentiematrix voor de specialist begaafdheid

Je legt verbanden tussen de wetenschappelijke inzichten over (hoog)begaafdheid, de doelen van het onderwijs en je didactisch handelen.

Je verkent de talenten en persoonlijke drempels van de (hoog)begaafde leerling in het intrapersoonlijk en interpersoonlijk functioneren.

Je stelt binnen alle aangeboden domeinen het didactisch niveau van de leerling vast en brengt de cognitieve stijl van de leerling in kaart.

Je verzamelt informatie over talenten en persoonlijke drempels van de (hoog)begaafde leerling en ziet daarvoor alle educatieve partners van de leerling als relevante informatiebron.

Je verwerft inzicht in hoe de factoren in de ecologie van de (hoog)begaafde leerling van invloed zijn op de ontwikkeling van zijn talenten en op persoonlijke drempels.

Je bespreekt de resultaten van je verkennend onderzoek met de educatieve partners zodat bij hen inzicht ontstaat in hun eigen rol in het ontwikkelingsproces van de leerling.

Bron: Van Gerven, E. (2021). *Raising the bar: The competencies of specialists in gifted education*. Leuker.nu.

Interview Maaike Slaats

Maaike Slaats is specialist begaafdheid en werkt als (kleuter)leerkracht van de verrijkingsgroep 1-4 op Kindcentrum Wilhelmina in Helmond.

dinator, zowel het didactisch niveau en de talenten en persoonlijke kenmerken, als ook mogelijke drempels in beeld brengen. Het didactisch niveau breng je in beeld door bijvoorbeeld gebruik te maken van methodetoetsen, waarbij niet alleen de resultaten maar ook de gebruikte strategieën worden geanalyseerd en de taakaanpak wordt geobserveerd. Doel is dan het in kaart brengen van de leerinhouden die door de leerling worden beheerst én de leerinhouden die in de zone van naaste ontwikkeling (Vygotsky, 1978) liggen. Als het gaat om talenten en persoonlijke kenmerken, kun je denken aan niet-cognitieve persoonlijkheidsfactoren zoals motivatie en doorzettingsvermogen (Gagné, 2009; Heller, 2009; Renzulli, 1998) of aan executieve vaardigheden (KCHB-brochure 'Executieve vaardigheden'). Een intelligentie-onderzoek kan mogelijk deel uitmaken van het in beeld brengen van de leerling, maar kan zeker niet de enige informatiebron zijn en een IQ-score zou geen voorwaarde mogen zijn om te mogen versnellen (Zonneveld, 2020).

Bij het in beeld brengen van de leerling is het van belang niet alleen de cognitieve ontwikkeling in beeld te brengen, maar ook te kijken naar de sociale, emotionele en fysieke ontwikkeling (APA, 2020; WCGTC, 2021). De angst voor sociale, emotionele en motorische achterstanden is in principe ongegrond (Van Weerdenburg et al., 2024; Zonneveld, 2024) (KCHB-brochure 'Sociale en emotionele ontwikkeling'), maar voor een breed beeld van de mogelijkheden en talenten is het goed om de sociale, emotionele en fysieke ontwikkeling mee te wegen. Een waarschuwing is daarbij op zijn plaats: als de motoriek en het executief functioneren leeftijdsconform is, is dat bij jonge leerlingen geen reden om de versnelling achterwege te laten. Het is ook niet zinvol om dit ontwikkelingsproces te willen versnellen door gerichte training of fysiotherapie. Deze leerlingen verdienen tijd en uitdagende leerervaringen om deze vaardigheden te laten rijpen.

De educatieve partners en de ecologie betrekken

Ten slotte is het van belang de educatieve partners te betrekken en de ecologische factoren in kaart te brengen. Hoe dat in de praktijk kan worden vormgegeven staat uitgebreid beschreven in hoofdstuk 7 van het *Basisboek (Hoog)begaafdheid voor po en vo* (Van Gerven et al., 2025). Uit onderzoeken blijkt dat een constructieve samenwerking tussen de betrokkenen de basis vormt voor een succesvolle uitkomst. Om deze communicatie goed te kunnen voeren als leraar is het van belang om je te realiseren dat ouders, leraren en collega's – en jijzelf – mogelijk vanuit verschillende visies en perspectieven het gesprek voeren en om deze visies en perspectieven te leren herkennen in de praktijk.

Met betrekking tot de visie op (hoog)begaafdheid en versnellen hebben we in het eerste deel van dit thema een aantal mogelijke visies verkend. Daarnaast is het goed mogelijk dat er verschillende perspectieven aan de gesprekstafel zitten: het wetenschappelijke perspectief, het pragmatische perspectief en het ervaringsgerichte perspectief (Smeets, 2024). Het voorbeeld op de volgende pagina laat dit zien.

Kan Çem versnellen in 3 vwo?

Çem is een gemotiveerde leerling die overgaat naar 3 vwo. Hij is een jonge leerling, die in januari 14 wordt. Hij heeft de eerste twee leerjaren met de vingers in de neus gedaan en verveelt zich in de lessen. Ouders hebben in een gesprek gevraagd, samen met Çem, of hij niet twee jaar in één kan doen. De mentor heeft beloofd dit uit te zoeken. Vanuit ***wetenschappelijk perspectief*** *is het volslagen helder dat versnellen een goede interventie is.*

Vanuit ***pragmatisch perspectief*** *merkt de collega heel terecht op dat de versnelling van 3 naar 4 vwo lastig uitvoerbaar is, omdat de school alleen de eerste drie leerjaren van het vwo biedt en de leerling voor vakken in het vierde jaar aangewezen is op een locatie die 20 kilometer verderop ligt. Bovendien staat de profielkeuze na het derde jaar in de weg. Om welke vakken gaat het eigenlijk? Hoe gaan ze dat in het rooster en in het volgsysteem verwerken? De vraag rijst ook op welke locatie Çem les zal krijgen: de bovenbouwlocatie vraagt ook iets van zijn zelfstandigheid en dagelijkse belasting gezien de reistijd.*

Vanuit ***ervaringsgericht perspectief*** *geeft de teamleider aan dat zijn versnelde neefje het erg lastig vond dat hij heel jong naar het hoger onderwijs ging; als Çem versnelt, is hij op zijn zestiende al klaar met het vwo: "Als je dan gaat studeren, mogen al je studiegenoten de kroeg in, maar jij nog niet. En op je zestiende op kamers is ook best pittig."*

Deze perspectieven zijn allemaal even waardevol en het is belangrijk om van hieruit de verbinding te zoeken. Dit betekent dat alle betrokkenen worden gehoord in hun eventuele zorgen en dat er wordt samengewerkt om oplossingen te vinden voor knelpunten die worden ervaren (O'Reilly & Hoogeveen, 2026).

Het besluit: argumenten onder de loep

Na inventarisatie van alle didactische gegevens en persoonlijke talenten en drempels, en het meenemen van alle informatiebronnen en educatieve partners komt het moment dat er een besluit moet vallen. Het uiteindelijke besluit ligt bij school: het gaat immers om een onderwijsaanpassing (Rijksoverheid, z.d.b). Communicatie met ouders en de leerlingen zelf is daarbij van groot belang (O'Reilly & Hoogeveen, 2026). Niet versnellen is nét zo goed een besluit als wel versnellen: in beide gevallen is een goede verantwoording nodig, een goede afweging van de eventuele knelpunten en een plan van aanpak voor de komende periode.

Het is belangrijk voor alle betrokkenen om zich te realiseren dat het meestal geen zwart-wit besluit is. Idealiter is er een duidelijke uitkomst, maar in de praktijk gaat het meestal om een lastige beslissing waarbij voor beide uitkomsten voor- en nadelen te benoemen zijn. Feitelijke en objectieve kennis is daarbij een doorslaggevende graadmeter. Om de afweging zo goed mogelijk te kunnen maken, sluiten we af met een aantal veelgehoorde argumentatiefouten (Monfils, 2026).

po

Oplossingsgerichte vragen

Over de auteur

Eleonoor van Gerven

10 oplossingsgerichte vragen voor het po

Als een basisschool wil bepalen of zij klaar is om een leerling vervroegd te laten doorstromen, is de centrale vraag niet *'Is de leerling er klaar voor?'* maar vooral '*Zijn wij als school in staat om deze leerling duurzaam te begeleiden?*' Een oplossingsgerichte benadering richt zich daarom op de mogelijkheden en de eigen invloed van de school.

1. **Welke sterke kanten van onze school maken het waarschijnlijk dat een vervroegde doorstroming succesvol kan verlopen?**
   - Waar hebben wij al ervaring mee?
   - Welke expertise kunnen we benutten?
2. **Hoe zorgen wij ervoor dat de leerling zich ook in de nieuwe groep sociaal veilig en geaccepteerd voelt?**
   - Wat doen we nu al goed?
   - Welke extra stappen kunnen we zetten?
3. **Hoe zorgen wij ervoor dat de leerling ook ná de doorstroming voldoende cognitieve uitdaging blijft ervaren?**
   - Welke mogelijkheden hebben we binnen ons curriculum?
   - Hoe voorkomen we dat de voorsprong snel weer verdwijnt?
4. **Hoe werken de huidige en toekomstige leerkracht samen om de overgang zo soepel mogelijk te laten verlopen?**
   - Welke informatie willen we met elkaar delen?
   - Hoe blijven we na de overstap afstemmen?
5. **Hoe betrekken wij ouders als gelijkwaardige partners tijdens het hele traject?**
   - Hoe houden we verwachtingen bespreekbaar?
   - Hoe zorgen we voor gezamenlijke besluitvorming?
6. **Welke signalen gebruiken wij om te beoordelen of de vervroegde doorstroming daadwerkelijk succesvol verloopt?**
   - Waar letten we op bij leren?
   - Waar letten we op bij welbevinden en motivatie?
7. **Welke ondersteuning kunnen wij bieden wanneer zich onderweg toch knelpunten voordoen?**
   - Welke expertise is binnen de school aanwezig?
   - Wanneer schakelen we externe ondersteuning in?

Vervolg: Oplossingsgerichte vragen

po

8. **Hoe houden wij ruimte om het besluit bij te stellen wanneer dat in het belang van de leerling blijkt?**
   - Durven we tussentijds te evalueren?
   - Welke afspraken maken we vooraf hierover?

9. **Wat hebben wij als team nodig om ons voldoende competent en zeker te voelen in het begeleiden van een vervroegde doorstroming?**
   - Is aanvullende kennis nodig?
   - Wie kan collega's ondersteunen?

10. **Stel dat we over een jaar terugkijken en zeggen: "Deze vervroegde doorstroming is een succes geworden." Wat hebben wij als school dan gedaan waardoor dat mogelijk was?**
    - Welke concrete acties zien we dan terug?
    - Welke daarvan kunnen we vandaag al starten?

Een aanvullende teamvraag

Tot slot kan één overkoepelende vraag helpen om het gesprek te verdiepen:

Op een schaal van 1 tot 10: in hoeverre zijn wij als school op dit moment klaar om een vervroegde doorstroming goed te begeleiden?

Deze schaalvraag, afkomstig uit de oplossingsgerichte gespreksvoering, helpt teams niet alleen hun huidige positie te bepalen, maar vooral concrete verbeteracties te formuleren:

- Wat maakt dat we niet lager scoren?
- En wat is de eerstvolgende stap om één punt hoger uit te komen?

Daarmee verschuift de aandacht van of de school klaar is naar wat er nog nodig is om een vervroegde doorstroming verantwoord en kansrijk te maken.

"We kunnen niet alle knelpunten wegnemen, dus we gaan niet versnellen."

Dit is een Nirvana-drogreden. Er wordt niet gekeken of de oplossing de situatie kan verbeteren; er wordt een onrealistisch en onhaalbaar ideaalbeeld neergezet en de interventie wordt afgewezen omdat er geen gegarandeerd perfecte uitkomst is. Liever richten we ons op wat je wilt dat er gaat veranderen en wat de doelen zijn, en wat maximaal wenselijk en maximaal haalbaar is bij deze leerling in deze context (Zonneveld, 2025b).

"Versnellen gaat vaak fout."

Dit is een generalisatie én kan een onjuiste oorzaak-gevolgrelatie zijn. Uit onderzoek weten we dat versnellen een goede interventie is. Interventies die goed gaan, krijgen vaak minder aandacht dan interventies die niet goed gaan. Bovendien: op het moment dat het minder goed gaat met een versnelde leerling wordt dit vaak toegeschreven aan de eerdere versnelling. Dit terwijl er mogelijk ook andere oorzaken zijn, zoals een versnelling zon-

der aangepast curriculum. Leraren met onvoldoende kennis kunnen onterechte conclusies trekken en niet-passende maatregelen nemen, met bijvoorbeeld een onterechte doublure tot gevolg (Van Weerdenburg et al., 2024). Tot slot is het geen eerlijke vergelijking: je weet niet hoe het met de leerling zou zijn gegaan als de versnelling níet was ingezet.

"Maar dan moet de leerling zo jong naar groep 3 / het vo / hoger onderwijs."

Dit argument doet een beroep op de gevoelens en emoties van ouders en leraren. Feitelijk gezien is de leerling inderdaad jong – in leeftijd. We weten echter dat er geen noemenswaardige verschillen in prestaties en sociaal en emotioneel welbevinden worden gevonden tussen de versnelde leerlingen en hun (iets oudere) klasgenoten in po, vo en hoger onderwijs (Van Weerdenburg et al., 2024). Bij het beslissen over het didactisch aanbod zouden leraren, vooral bij (hoog)begaafde leerlingen die goed presteren, er niet van uit moeten gaan dat leeftijd of leerjaar de best bepalende factor is voor wat leerlingen kunnen leren (APA, 2020).

"Stel dat de resultaten afnemen."

Ook dit speelt in op angst en emotie, mikt op een gegarandeerd perfecte uitkomst en gaat uit van een – onjuiste – oorzaak-gevolgrelatie. Als de resultaten afnemen, is dat niet per se te wijten aan de versnelling, zoals we bij bovenstaande argumenten zagen; ook nu weet je niet hoe de resultaten zouden zijn geweest als er geen versnelling was ingezet. Wellicht waren ze dan ook afgenomen, of wellicht zijn ze afgenomen vanwege onvoldoende begeleiding bij de nieuwe lesstof, of ... Ten slotte is er sowieso geen garantie dat resultaten niet afnemen, voor geen enkele leerling: daarvoor spelen te veel factoren in de ontwikkeling een rol.

"We gaan maar versnellen, want we weten ook niet wat we anders nog moeten."

Dit is een argument gebaseerd op het verschuiven of ontduiken van de verantwoordelijkheid. Versnelling is niet een alternatief voor verrijking of voor een (niet) passend aanbod in de klas (Hoogeveen, 2022) en vraagt ook ná de versnelling om monitoren en eventueel bijstellen van het onderwijsaanbod. Het is belangrijk om te bekijken op welke manier en in welke klas versnellen in instructie en leren en verbreding en verdieping het beste vormgegeven kan worden. En welke ondersteuning dat vraagt voor de leerling én de leraar (APA, 2020; Van Weerdenburg et al., 2024; WCGTC, 2021).

> Reflectievraag: wat zijn je bevindingen als je op basis van dit deel naar de casus van Çem kijkt?

De versnelling wel of niet inzetten: de uitvoering

Na de zorgvuldige afweging is het besluit gevallen: de versnelling wordt wel of niet ingezet. We benadrukken nogmaals, dat óók aan het besluit niet te versnellen een zorgvuldige afweging van de knelpunten en mogelijke risico's vooraf dient te gaan. In beide gevallen volgt een periode van

Interview Lianne Hoogeveen

Lianne Hoogeveen is bijzonder hoogleraar ‘Identification, Support and Counseling of Talent’ en hoofdopleider van de RITHA-opleiding bij de Radboud Universiteit.

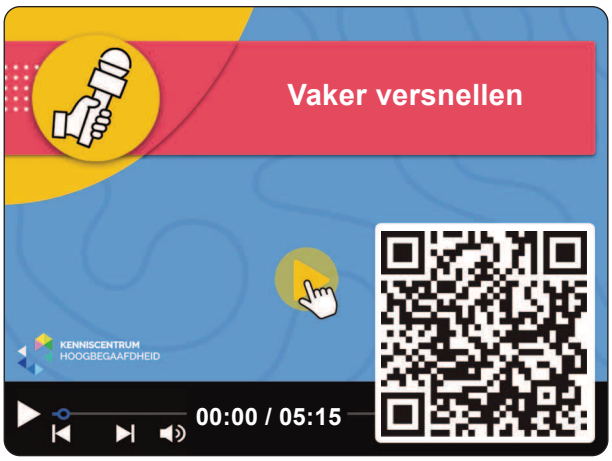

uitvoering van de interventie: immers, bij niet versnellen wordt er op een andere manier een interventie ingezet om te reageren op de hulpvraag en educatieve behoeften van de leerling. Niet alleen het inzetten, ook het *succes* van de versnelling hangt nauw samen met de ondersteuning door de leraar en daarnaast een goed aangepast curriculum (O'Reilly & Hoogeveen, 2026). Met andere woorden: de leraar doet ertoe. In dit deel bespreken we een aantal aandachtspunten die bij de uitvoering van belang zijn op basis van onderstaande competenties.

Organisatie

Naast een didactisch en pedagogisch vraagstuk is een versnelling meestal ook een organisatorisch vraagstuk, zeker in een school waar gewerkt wordt met een leerstofjaarklassensysteem. De gemakkelijkst uitvoerbare variant is een klas overslaan en in de nieuwe klas starten bij aanvang van het nieuwe schooljaar, echter educatieve behoeften houden zich zelden aan schoolvakanties en peildata.

> GELUKKIG BLIJKEN KNELPUNTEN IN VEEL GEVALLEN OPLOSBAAR IN OVERLEG MET LERAREN EN LEERLINGEN.

In alle gevallen zal er ruimte in het rooster moeten worden gemaakt voor gesprekken en begeleiding. Mogelijk moet de leerling verplaatsen van lokaal of zijn er andere materialen nodig. Zowel in het po als in het vo vraagt het iets van de differentiatievaardigheden en het klassenmanagement van de leraar.

In het vo kan het bovendien zijn dat bij versnelling en maatwerk het rooster en de

Competenties nodig bij het implementeren van versnelling

Je overziet welke gevolgen de educatieve behoeften van de individuele leerling hebben voor het organiseren van je onderwijs.

Je baseert je interventies op basis van theorieën over (hoog)begaafdheidsonderwijs. Je stemt de interventies af op wat realistisch en haalbaar is binnen je eigen onderwijspraktijk.

Je verzorgt aanpassingen in het curriculum op een zodanige wijze dat de leerling in alle domeinen moet reiken naar zijn zone van naaste ontwikkeling.

Je maakt ruimte en tijd in je dagelijks handelen voor de pedagogische en didactische begeleiding van de (hoog)begaafde leerling.

Je stimuleert bij de (hoog)begaafde leerling een attitude die gericht is op een evenwichtige balans tussen inzet, leren en presteren.

Bron: Van Gerven, E. (2021). *Raising the bar: The competencies of specialists in gifted education*. Leuker.nu.

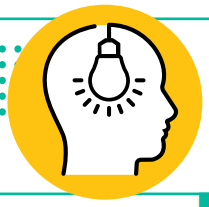

po

Tips voor op SCHOOL

Over de auteur

Eleonoor van Gerven

10 tips voor leerlingen in de midden- en bovenbouw van het po

Kinderen van 9 tot 12 jaar denken al meer na over zichzelf, vergelijken zich vaker met anderen en kunnen zich zorgen maken over verwachtingen. Daarom zijn deze tips iets meer gericht op zelfreflectie, eigenaarschap en het omgaan met uitdagingen dan de tips voor leerlingen in de onder- en middenbouw. De toon is oplossingsgericht: de nadruk ligt op wat je als kind **kunt doen** in plaats van op wat je moet vermijden.

1. **Onthoud waarom je deze stap maakt**
   Je slaat geen klas over om te laten zien hoe slim je bent. Je doet het omdat je iets nieuws wilt leren en meer uitdaging nodig hebt.
   Denk regelmatig: *Helpt deze stap mij om verder te groeien?*

2. **Je hoeft niet overal de beste in te zijn**
   In je nieuwe groep zijn misschien kinderen die ergens beter in zijn dan jij. Dat is heel normaal.
   Onthoud: *Je leert niet alleen van opdrachten, maar ook van andere kinderen.*

3. **Durf vragen te stellen**
   Ook als je een klas overslaat, weet je niet automatisch alles.
   Een goede vraag stellen is vaak slimmer dan doen alsof je alles begrijpt.

4. **Geef jezelf de tijd om te wennen**
   Nieuwe regels, nieuwe klasgenoten en een nieuwe leerkracht vragen tijd.
   Vraag jezelf af: *“Geef ik mezelf net zoveel geduld als ik een vriend of vriendin zou geven?”*

5. **Moeilijke opdrachten betekenen dat je groeit**
   Als iets moeilijk voelt, betekent dat niet dat je hebt gefaald.
   Vaak betekent het juist dat je eindelijk iets leert wat nieuw voor je is.

6. **Blijf jezelf**
   Je hoeft je niet anders voor te doen om erbij te horen.
   Je nieuwe klas leert jou kennen zoals je bent.
   Dat is veel fijner dan proberen te zijn zoals iemand anders.

7. **Vertel wat je nodig hebt**
   Niemand kan gedachten lezen.

administratie een struikelblok vormen. Maatwerktrajecten zijn roostertechnisch lastiger in te plannen, administratieve systemen zijn niet altijd ingericht op maatwerk – registratie op verschillende niveaus is bijvoorbeeld vaak niet mogelijk – en eventuele aangepaste PTA's kosten tijd (De Graaf et al., 2020).

Gelukkig blijken deze knelpunten in veel gevallen oplosbaar in overleg met leraren en leerlingen. De schoolleiding en het zorgteam kunnen de leraar daarbij ondersteunen in de uitvoering. Het is de gezamenlijke verantwoordelijkheid van al het personeel in de school dat (hoog)begaafde leerlingen kansen krijgen om hun ervaringen op school te optimaliseren. Van leraar tot schoolbestuurder, ieder is verantwoordelijk voor het succes van alle schoolprogramma's, inclusief het onderwijs aan (hoog)begaafde leerlingen (WCGTC, 2021). Leraren hebben kennis, tijd en middelen nodig om deze leerlingen op een effectieve manier les te geven en te kunnen begeleiden.

Aanbod

Na de versnelling is het reguliere aanbod niet voldoende. Zowel versnellen als niet versnellen betekenen nog steeds óók het aanpassen van het aanbod aan de educatieve behoeften en het leertempo van de leerling, en het regelmatig evalueren van die aanpassingen.

Voor een passend aanbod is pre-assessment een goede eerste stap: je kunt pre-assessment bijvoorbeeld inzetten om al aanwezige kennis of strategieën zichtbaar te maken (Roberts & Inman, 2015). Als de zone van naaste ontwikkeling van de leerling duidelijk is, kunnen leraren aan de slag met verdieping en verbreding. In zowel po als vo is het belangrijk dat er daadwerkelijk nieuwe kennis wordt toegevoegd aan bestaande kennis van de leerling, ook wel conceptuele groei genoemd. Soms hangt de kennis van de leerling niet samen met de juiste informatie. De kennis van leerlingen bestaat dan uit ''misconcepties' of 'alternatieve opvattingen'. Het wijzigen of herzien van kennis waarover de leerling beschikt, wordt conceptuele verandering genoemd (APA, 2020). Eventuele misconcepties kunnen met pre-assessment snel worden ontdekt en opgelost.

Het is belangrijk niet alleen aandacht te besteden aan leerstofinhoudelijke doelen, maar ook aan beheersingsdoelen: deze zijn gericht op het aanleren van nieuwe vaardigheden of het verbeteren van een competentie of expertise. Dit draagt over het algemeen bij aan de motivatie van de leerlingen (APA, 2020).

Voor praktische tips en informatie om een gericht aanbod vorm te geven verwijzen we graag naar de KCHB-brochure 'Differentiatie' en thema 3 'Inspelen op educatieve behoeften' van het *Basisboek (Hoog)begaafdheid*.

Eén ding willen we hier graag nog toevoegen. Als we vanuit het transformatieve perspectief naar de (hoog)begaafde leerling kijken, dan is een goed voorbereide rijke leeromgeving zowel voorwaarde als gevolg: een flexibele leeromgeving die in een breed aanbod van verdiepende en uitdagende leerervaringen voorziet om de behoeften van de leerling in beeld te krijgen, die zich aanpast aan die behoeften en die vervolgens opnieuw voorziet in uit-

Als je ergens hulp bij nodig hebt of juist meer uitdaging wilt, vertel dat dan. Dat is geen zeuren, maar samenwerken.

8. **Kijk naar je eigen groei, niet naar die van anderen**
   Er zullen altijd kinderen zijn die ergens sneller, beter of handiger in zijn. Vergelijk jezelf daarom vooral met jezelf van een maand geleden.
   Vraag jezelf af: *'Wat kan ik nu wat ik eerst nog niet kon?"*

9. **Maak gebruik van mensen die je kunnen helpen**
   Je mentor, leerkracht, ouders of een klasgenoot kunnen allemaal een steun zijn.
   Slimme mensen proberen niet alles alleen op te lossen.

10. **Vier niet alleen hoge cijfers, maar ook moed**
    Soms is de grootste overwinning niet een goed cijfer, maar:
    - een moeilijke opdracht durven beginnen;
    - een vraag stellen;
    - een fout toegeven;
    - doorzetten als iets lastig is.

Dat zijn de momenten waarop je echt groeit.

Oplossingsgerichte reflectievragen

Tot slot een oplossingsgerichte vraag voor elke week. Aan het einde van iedere week kan een kind zichzelf een eenvoudige vraag stellen:
"Waar ben ik deze week het meest trots op?"

En daarna:
Wat wil ik volgende week een stapje beter of makkelijker laten gaan?

Een extra tip die goed past bij deze leeftijd

Maak een 'Groeiboek'.

Schrijf één keer per week drie dingen op of teken ze:
🌱 **Dit heb ik geleerd.**
💪 **Hier heb ik moed voor nodig gehad.**
🚀 **Dit wil ik volgende week proberen.**

Na een paar maanden kun je terugbladeren en zien hoeveel je bent gegroeid. Dat helpt je te ontdekken dat vervroegd doorstromen niet draait om altijd alles goed doen, maar om steeds nieuwe uitdagingen aan te gaan en daarvan te leren.

dagende leerervaringen (Peters et al., 2013). Om bij te dragen aan de eigen ontwikkeling van de leerling én aan de maatschappij, stelt Daniel Pink (2006) bijvoorbeeld voor om ruimte te maken in het onderwijs voor zes essentiële vaardigheden: ontwerpen, storytelling, symfonie (het creëren van iets nieuws door veel verschillende elementen te laten samenwerken), empathie, spel en betekenis geven. Dit kan bijdragen aan een diepere verwerking en een andere manier van denken en leren naast het beheersen van kennis.

Monitoren van de interventie

Nadat de uitvoering in gang is gezet, is de leraar nog niet klaar: het is belangrijk de interventie te monitoren. Daaronder valt het planmatig begeleiden van de leerling en het volgen van de ontwikkeling van deze leerling, het beoordelen van proces en resultaten, het eventueel bijstellen van de interventie en het betrekken van de educatieve partners. Ten slotte is voor een goede monitoring ook planmatig werken op school- en beleidsniveau nodig.

Begeleiding

Uit onderzoek blijkt dat een goede begeleiding en ondersteuning bij het ontwikkelen van studievaardigheden en sociale netwerken door de leraar van cruciaal belang is en de kans op succes vergroot (Gross & Van Vliet, 2005). Die begeleiding vraagt tijd en is zowel pedagogisch als didactisch van aard; het feit dat een leerling sneller leerstof oppikt, wil niet automatisch zeggen dat hij ook alle vakdidactiek als vanzelf meekrijgt. Zeker bij jonge leerlingen is het belangrijk de vakdidactiek van basisvaardigheden bij rekenen en taal niet uit het oog te verliezen. Ook op het vo is dit een belangrijk aandachtspunt: soms hebben leerlingen misconcepties opgebouwd in een bepaald vakgebied of onderwerp en is conceptuele verandering nodig. Goede instructie en

Monitoren van de interventie

Je legt vooraf vast hoe je periodiek de ontwikkeling van de (hoog)begaafde leerling gaat volgen, hoe je resultaten documenteert en dit doet volgens een vast tijdsschema.

Je volgt de brede ontwikkeling van de leerling vanuit een contextgebonden perspectief. Je relateert de resultaten aan de gestelde doelen en de geboden begeleiding.

Je ontwikkelt het formatief en summatief assessment van de ontwikkeling van (hoog)begaafde leerlingen. Je baseert dit assessment op relevante en actuele theorieën.

Je bespreekt het ontwikkelingsproces van de (hoog)begaafde leerling en de resultaten ervan vanuit de gedachte van educatief partnerschap met de educatieve partners.

Bron: Van Gerven, E. (2021). *Raising the bar: The competencies of specialists in gifted education*. Leuker.nu.

VO

Oplossingsgerichte vragen

Over de auteur

Eleonoor van Gerven

10 oplossingsgerichte vragen voor het vo

In het voortgezet onderwijs is de vraag vaak complexer dan in het primair onderwijs. Het gaat niet alleen om de vraag *of de leerling sneller kan leren*, maar ook *of de schoolorganisatie voldoende flexibel* is om maatwerk duurzaam te ondersteunen. De onderstaande vragen zijn daarom gericht op de eigen handelingsmogelijkheden van de school en niet uitsluitend op de capaciteiten van de leerling.

1. **Welke aanwijzingen zien wij dat deze leerling baat heeft bij versnelling?**
   - Wanneer laat de leerling zien dat hij of zij de leerstof sneller beheerst?
   - Welke eerdere ervaringen met compacten, verrijken of versnellen ondersteunen deze conclusie?

2. **Hoe kunnen wij ervoor zorgen dat een vervroegde doorstroming of vervroegd examen de motivatie van deze leerling verder versterkt?**
   - Welke kansen ontstaan hierdoor?
   - Hoe sluiten we aan bij de ambities en interesses van de leerling?

3. **Welke organisatorische mogelijkheden hebben wij om maatwerk daadwerkelijk uit te voeren?**
   - Kunnen roosters worden aangepast?
   - Kunnen vakdocenten samenwerken?
   - Is er ruimte voor individuele leerroutes?
   - Past versnellen in het PTA als het om de bovenbouw gaat?

4. **Hoe zorgen wij ervoor dat de leerling sociaal en emotioneel goed blijft functioneren wanneer hij of zij versnelt?**
   - Welke beschermende factoren zijn aanwezig?
   - Hoe kunnen mentor, zorgcoördinator, (hoog)begaafdheidspecialist, klas en ouders daarbij ondersteunen?

5. **Welke vakken lenen zich het beste voor vervroegde examinering en welke juist niet?**
   - Waar zien we de grootste meerwaarde?
   - Welke argumenten onderbouwen deze keuze?

begeleiding is hierbij van belang (APA, 2020).

De pedagogische begeleiding richt zich op eventuele knelpunten in het leerproces die zich voordoen. Daarnaast is – voor álle leerlingen – pedagogische sensitiviteit van belang. De leerling die ineens moeite moet doen, kan daarvan schrikken. Goede begeleiding en het expliciet aanleren van mentale vaardigheden en strategieën voor emotieregulatie kunnen een leerling daarin verder helpen (APA, 2020). Een ander aandachtspunt is de begeleiding bij de sociale ondersteuning in de nieuwe groep (Gross & Van Vliet, 2005; Hoogeveen et al., 2003; Van Weerdenburg et al., 2024): niet omdat deze leerlingen sociaal minder sterk zijn, maar om de overgang naar een reeds geformeerde groep soepel te laten verlopen.

Tot slot een kort woord over de begeleiding van de ouders en de collega's. Voor ouders en sommige collega's is een versnelling een grote stap en dit brengt vaak onzekerheid met zich mee. Zitten we nog op de goede weg? Hebben we er goed aan gedaan? Als het wat minder goed gaat met een leerling wordt dat vaak toegeschreven aan de versnelling (Van Weerdenburg et al., 2024). Binnen het schoolteam is het belangrijk dat hier ook aandacht voor is en tijd voor wordt ingeruimd.

Evaluatie

Naast begeleiding is ook regelmatige evaluatie van de interventie een aandachtspunt, of er nu wel of niet wordt overgegaan tot versnellen. In de praktijk blijft dit er soms bij; soms vanuit de gedachte dat de versnelling is ingezet (of niet) en dat daarmee het boek versnelling gesloten kan worden. Soms vanuit de waan van de dag, waarin er onvoldoende tijd wordt ingeruimd om goed met elkaar af te stemmen of het proces nog verloopt volgens plan. Evaluatie en flexibiliteit blijven nodig, zeker als je ervan uitgaat dat in de loop van de tijd de interactie tussen leerling en omgeving kan veranderen, en hulpvragen en leercurves flexibel en niet vaststaand zijn (Dai & Chen, 2013; Peters et al., 2013; Zonneveld, 2020). Het blijft nodig zowel het proces als de resultaten te monitoren en alle educatieve partners dienen daarbij weer betrokken te worden.

Podcast

Op de podcastpagina van het Kenniscentrum Hoogbegaafdheid staan interviews die je kunt luisteren via de bekende podcast-kanalen.

Downloads

In de Kennisbank vind je bij het thema 'Versnellen' niet alleen deze brochure maar ook handige downloads, zoals:

- Dilemma's & Breinbrekers
- Feiten
- Samenvatting
- Veelgestelde vragen

Vervolg: Oplossingsgerichte vragen VO

6. **Hoe bereiden wij de leerling voor op de grotere zelfstandigheid die een vervroegde doorstroming vraagt?**
   - Welke studievaardigheden zijn al sterk ontwikkeld?
   - Welke vaardigheden kunnen we vooraf nog versterken?

7. **Hoe organiseren wij de samenwerking tussen mentor, vakdocenten, examencommissie, leerling en ouders?**
   - Wie bewaakt het overzicht?
   - Wie neemt wanneer welke verantwoordelijkheid?

8. **Hoe meten wij onderweg of de gekozen route nog steeds passend is?**
   - Welke signalen volgen we op het gebied van prestaties, motivatie, welbevinden en werkdruk?
   - Wanneer evalueren we gezamenlijk?

9. **Welke alternatieven hebben wij wanneer volledige jaarversnelling niet de beste oplossing blijkt?**
   - Vakversnelling: kunnen één of meerdere vakken worden versneld?
   - Vervroegd examen: is een vervroegd centraal examen voor één of meerdere vakken mogelijk?
   - Verrijken en verdiepen: zijn universiteitsmodules, olympiades, keuzevakken of externe programma's een passend alternatief?
   - Maatwerktraject: kan er een individueel programma worden samengesteld waarin versnelling en verdieping worden gecombineerd?

10. **Stel dat we over twee jaar terugkijken en zeggen: "*Dit maatwerktraject is een groot succes geworden*." Wat hebben wij als school dan gedaan waardoor dit mogelijk werd?**
    - Welke keuzes hebben wij gemaakt?
    - Welke samenwerking maakte het verschil?
    - Welke ondersteuning bleek cruciaal?

Een elfde, misschien wel belangrijkste vraag:

Zijn wij bereid onze organisatie aan te passen aan de onderwijsbehoefte van deze leerling, of verwachten wij vooral dat de leerling zich aanpast aan onze organisatie?

Juist deze vraag onderscheidt een school die versnelling **toestaat** van een school die versnelling **professioneel begeleidt**. Een succesvolle vervroegde doorstroming of vervroegde examinering is meestal niet het resultaat van één besluit, maar van een school die bereid is flexibel samen te werken, continu te evalueren en maatwerk als een gezamenlijke verantwoordelijkheid te zien.

Versnellen is dus niet méér werk: in alle gevallen is deze monitoring van belang! Voor praktische tips hoe de evaluatie vormgegeven kan worden, verwijzen we graag naar Thema 5 ‘Monitoren van ontwikkeling’ van het *Basisboek (Hoog)begaafdheid*.

Beleid

Om de versnelling kans van slagen te geven, in te bedden in de organisatie en goed te kunnen monitoren en borgen is het van belang dat scholen een helder versnellingsbeleid ontwikkelen en uitvoeren (Van Weerdenburg et al., 2024). Hierin kan aandacht zijn voor zowel de wettelijke als organisatorische facetten. Het geeft de leraar houvast en kaders in de uitvoering, maar kan niet in de plaats komen van gezond verstand en aansluiten bij de ononderbroken leerlijn van de leerling.

Tot slot

Versnellen werkt, maar niet iedere (hoog)begaafde op ieder moment op iedere school hoeft te versnellen. Of een leerling zou moeten versnellen hangt behalve van het didactisch niveau af van de persoonlijke kenmerken en behoeften van de leerling in interactie met de omgeving thuis en op school. (Hoogeveen, 2022; Van Weerdenburg et al., 2024; Zonneveld, 2020).

Versnellen zegt iets over het versneld doorlopen van de gebruikelijke schoolperiode. De term wordt gebruikt om een interventie aan te duiden die leerlingen in staat stelt op een voor hun comfortabele en zinvolle leersnelheid door het curriculum heen te gaan, aansluitend bij hun competenties en zone van naaste ontwikkeling. Het heeft niets van doen met het versnellen van de natuurlijke ontwikkeling van de leerling (Cross, 2025; Hoogeveen, 2022). Misschien zouden we daarom beter kunnen spreken over doorstromen in eigen tempo, of leren op passende snelheid.

Alle leerlingen hebben recht op een ononderbroken ontwikkeling volgens artikel 8 - *Uitgangspunten en doelstelling onderwijs* uit de Wet op het primair onderwijs (WPO, 1981). Het door kunnen stromen in eigen tempo is een wettelijk voorschrift in plaats van een aparte interventie en het is aan ons om dat in een flexibele en rijke leeromgeving vorm te geven. Kinderen kunnen bovendien, bij het recht op uitdaging om te groeien in hun eigen leertempo en ontwikkeling, begeleid worden in de groeiende verantwoordelijkheid voor hun eigen leerproces én om optimaal bij te kunnen dragen aan de maatschappij.

thuis

Oplossingsgerichte vragen

Over de auteur

Eleonoor van Gerven

10 oplossingsgerichte vragen voor ouders

Wanneer ouders een vervroegde doorstroming overwegen, is het verleidelijk om vooral te kijken naar de vraag *'Is ons kind eraan toe?'* Vanuit een oplossingsgerichte benadering is echter een minstens zo belangrijke vraag *'Zijn wij als ouders klaar om ons kind tijdens deze stap te begeleiden?'* De onderstaande vragen helpen ouders te reflecteren op hun eigen mogelijkheden, verwachtingen en rol.

1. **Welke kwaliteiten van ons kind geven ons vertrouwen dat een vervroegde doorstroming kan bijdragen aan zijn of haar ontwikkeling?**
   - Welke signalen zien wij thuis?
   - Waar geniet ons kind zichtbaar van?
2. **Hoe kunnen wij ervoor zorgen dat ons kind zich ook na de doorstroming veilig, gezien en gelukkig blijft voelen?**
   - Waaraan merken wij dat ons kind zich prettig voelt?
   - Hoe kunnen wij dat blijven ondersteunen?
3. **Hoe reageren wij wanneer onze zoon of dochter voor het eerst écht moeite moet doen?**
   - Kunnen wij fouten en inspanning waarderen in plaats van alleen goede resultaten?
   - Hoe helpen wij ons kind door moeilijke momenten heen?
4. **Hoe kunnen wij samenwerken met de school als partners die hetzelfde doel nastreven?**
   - Hoe houden wij de communicatie open?
   - Hoe gaan wij om met verschillende inzichten?
5. **Welke verwachtingen hebben wij zelf van de vervroegde doorstroming?**
   - Zijn deze verwachtingen vooral gebaseerd op de behoeften van ons kind of ook op onze eigen wensen?
   - Hoe houden wij ruimte om onze verwachtingen bij te stellen?
6. **Hoe zorgen wij ervoor dat ons kind ook buiten school voldoende tijd houdt voor ontspanning, spelen en sociale contacten?**
   - Welke balans willen wij bewaken?
   - Hoe herkennen wij signalen van overbelasting?

Vervolg: Oplossingsgerichte vragen

thuis

7. **Hoe ondersteunen wij ons kind wanneer het zich gaat vergelijken met oudere klasgenoten?**
   - Welke boodschap willen wij dan meegeven?
   - Hoe versterken wij het zelfvertrouwen?
8. **Hoe kunnen wij bijdragen aan de ontwikkeling van zelfstandigheid zonder alles over te nemen?**
   - Waar kan ons kind zelf verantwoordelijkheid dragen?
   - Hoe begeleiden wij zonder te sturen?
9. **Hoe blijven wij gedurende het proces kijken naar wat ons kind nodig heeft, ook als dat anders blijkt te zijn dan wij vooraf hadden verwacht?**
   - Hoe houden wij ruimte om samen met school en ons kind opnieuw te beoordelen wat passend is?
   - Welke signalen van school en ons kind nemen wij serieus?
10. **Stel dat we over twee jaar terugkijken en zeggen: "*De vervroegde doorstroming heeft ons kind echt geholpen*." Wat hebben wij als ouders dan gedaan waardoor dat mogelijk werd?**
    - Welke keuzes hebben wij gemaakt?
    - Welk gedrag van onszelf heeft het meeste verschil gemaakt?
    - Hoe kunnen wij daar vandaag al mee beginnen?

Een elfde reflectievraag die vaak veel inzicht geeft:

Kunnen wij ons kind onvoorwaardelijk steunen, óók wanneer uiteindelijk blijkt dat een vervroegde doorstroming toch niet de beste keuze was?

Deze vraag helpt ouders om het gesprek los te maken van de vraag of versnellen een 'succes' of 'mislukking' wordt. Het uitgangspunt verschuift naar wat uiteindelijk het belangrijkst is: samen blijven zoeken naar een onderwijsroute die past bij de ontwikkeling, het welbevinden en de behoeften van het kind. Vanuit die houding wordt een vervroegde doorstroming geen doel op zich, maar één van de mogelijke middelen om passend onderwijs te realiseren.

Verwijzingen

American Psychological Association (APA) (2020). *Top 20 principes uit de psychologie voor het onderwijs aan en het leren van creatieve, getalenteerde en begaafde leerlingen van de voor- en vroegschoolse educatie, het basisonderwijs en het voortgezet onderwijs*. Radboud Universiteit/POINT.

Cross, T. (2025). Introduction to the Special Issue on Radical Acceleration. *Parenting for High Potential*, *14*(1), 2-3.

Dai, D. Y. (2022). Ten changes that will render gifted education transformational. In R. J. Sternberg, D. Ambrose, & S. Karami (eds), *The Palgrave Handbook of Transformational Giftedness for Education.* Palgrave Macmillan, https://doi.org/10.1007/978-3-030-91618-3_6

Dai, D. Y., & Chen, F. (2013). Three paradigms of gifted education: In search of conceptual clarity in research and practice. *Gifted Child Quarterly*, *57*(3), 151-168.

Dai, D. Y., & Coleman, L. J. (2005). Epilogue: Conclusions and implications for gifted education. *Journal for the Education of the Gifted*, *28*(3-4), 374-388. https://doi.org/10.4219/jeg-2005-336

De Graaf, D., Van der Vegt, A. L., Bekkers, H., Van den Langenberg, K., Stolp, T., Suijkerbuijk, A., Van der Ven, K. (2020). *VO-diploma met vakken op verschillend niveau*. SEO Economisch onderzoek.

Desmet, O. (2025). (Hoog)begaafdheid in context: interactie, inclusie en transformatie. In E. van Gerven, R. Zonneveld, N. Oosterveen, A. Dekkers, & Y. den Boer (Red.), *Basisboek (Hoog)begaafdheid voor po en vo*. Kenniscentrum Hoogbegaafdheid.

Feldhusen, J. F. (2003). Lewis M. Terman: A pioneer in the development of ability tests. In B. J. Zimmerman, & D. H. Schunk (Eds.), *Educational psychology: A century of contributions* (pp. 155-169). Lawrence Erlbaum.

Gagné, F. (2009). Talent development as seen through the differentiated model of giftedness and talent. In T. Balchin, B. Hymer & D. J. Matthews (Red.), *The Routledge International Companion to Gifted Education* (pp. 155-160). Routledge.

Gross, M. U. (2006). Exceptionally gifted children: Long-term outcomes of academic acceleration and nonacceleration. *Journal for the Education of the Gifted*, *29*(4), 404-429.

Gross, M. U. M., & Van Vliet, H. E. (2005). Radical acceleration and early entrance to college: A review of the literature. *Gifted Child Quarterly*, *49*(2), 154-171.

Heemskerk, I. M. C. C., Meijer, J., & Elshof, D. (2021). *Hebben getalenteerde vwo-leerlingen profijt van versnelde of verrijkte programma's? Rapportage evaluatie Pilot versneld en/of verrijkt vwo* (Rapport 1065, projectnummer 40744). Kohnstamm Instituut.

Heller, K. A. (2009). Gifted education from the German perspective. In T. Balchin, B. Hymer, & D. J. Matthews (Red.), *The Routledge International Companion to Gifted Education* (pp. 32-41). Routledge.

Hofland, M. (2022, 21 juni). *Het (extreem) versnellen van hoogbegaafde leerlingen; in gesprek met Leonieke Boogaard* [podcast]. Geraadpleegd op 12-07-2026 van https://www.spreaker.com/episode/het-extreem-versnellen-van-hoogbegaafde-leerlingen-in-gesprek-met-leonieke-boogaard–50212048

Hoogeveen, L. (2022). Academic acceleration as an educational adaptation of the curriculum. In M. A. Peters (Red.), *Encyclopedia of teacher education* (pp. 1-6). Springer Nature.

Hoogeveen, L., Van Hell, J. G., & Verhoeven, L. (2003). *Jonge, versnelde, leerlingen in het voortgezet onderwijs*. CBO.

Hoogeveen, L., Van Hell, J. G., & Verhoeven, L. (2005). Teacher attitudes toward academic acceleration and accelerated students in the Netherlands. *Journal for the Education of the Gifted*, *29*(1), 30-59.

Hoogeveen, L., Van Hell, J. G., Verhoeven, L. (2012). Social-emotional characteristics of gifted accelerated and non-accelerated students in the Netherlands. *British Journal of Educational Psychology*, *82*(4), 585-605.

Jett, N., & Rinn, A. N. (2019). Radically Early College Entrants on Radically Early College Entrance: A Heuristic Inquiry. *Journal for the Education of the Gifted*, *42*(4), 303-335.

Lubinski, D., & Benbow, C. P. (2006). Study of mathematically precocious youth after 35 years. *Perspectives on Psychological Science*, *1*(4), 316-345. https://doi.org/10.1111/j.1745-6916.2006.00019.x

Monfils, E. (2026). *Houd pseudowetenschap buiten de schooldeur.* Instondo.

Mulder, L., Leest, B., Veen, A., & Bollen, I. (2016). *Doorstroom van kleuters*. Achtergrondrapportage bij de brochure voor scholen en besturen. ITS, Radboud Universiteit Nijmegen.

O'Reilly, C., & Hoogeveen, L. (2026). *Historical Context of Acceleration in Europe. International Perspectives on Acceleration in Gifted Education* (pp. 49-62). Routledge. https://doi.org/10.4324/9781003536178-5

Peters, S. J., Matthews, M. S., McBee, M. T., & McCoach, D. B. (2013). *Beyond gifted education: Designing and implementing advanced academic programs*. Prufrock Press.

Pink, D. H. (2006). *A whole new mind: Why right-brainers will rule the future.* Riverhead.

Renzulli, J. S. (1998). Three-Ring Conception of Giftedness. In S. M. Baum, S. M. Reis, & L. R. Maxfield (Eds.), *Nurturing the gifts and talents of primary grade students.* Creative Learning Press.

Roberts, J. L., & Inman, T. F. (2015). *Strategies for Differentiating Instruction. Best practices for the classroom.* Prufrock Press.

Smeets, S. (2024). Waarom een struisvogel niet hoeft te kunnen vliegen. Misinformatie tegengaan door benaderingswijzen te combineren. *Tijdschrift Talent*, *26*(4).

Southern, W. T., & Jones, E. D. (2015). Types of acceleration: Dimensions and issues. In S. G. Assouline, N. Colangelo, J. VanTassel-Baska, & A. Lupkowski Shoplik (Eds.), *A nation empowered: Evidence trumps the excuses holding back America's brightest students (Vol. 2, pp. 9-18). University of Iowa Press.*

Sternberg, R. J., Chowkase, A., Desmet, O., Karami, S., Landy, J., & Lu, J. (2021). Beyond transformational giftedness. *Education Science*, *11*(5), 192. https://doi.org/10.3390/educsci11050192

Van Gerven, E. (2021). *Raising the bar. The competencies of specialists in gifted education.* Leuker.nu.

Van Gerven, E. (2025). Educatief partnerschap. Wie zijn je partners en hoe neem je ze mee? In E. van Gerven, R. Zonneveld, N. Oosterveen, A. Dekkers, & Y. den Boer (Red.), *Basisboek (Hoog)begaafdheid voor po en vo.* Kenniscentrum Hoogbegaafdheid.

Van Weerdenburg, M., Hoogeveen, L., & Bakx, A. (2024). *Versnellen in het primair en voortgezet onderwijs. Inzichten over versnellen voor hoogbegaafde leerlingen vanuit de wetenschap in het primair en voortgezet onderwijs.* NTCN.

Vygotsky, L. S. (1978). *Mind in society: The development of higher psychological processes.* Harvard University Press.

World Council for Gifted and Talented Children (WCGTC). (2021). *Global principles for professional learning in gifted education.* https://world-gifted.org/professional-learning-globalprinciples.pdf
Wet van 2 juli 1981. (1981).

Wet op het primair onderwijs. Geraadpleegd op 14 augustus 2026, van overheid.nl.

Zonneveld, R. (2020). Het (mis)matchmodel: Begaafd begeleiden vanuit ecologisch perspectief. Cedin Onderwijs. https://www.cedinonderwijs.nl

Zonneveld, R. (2024). *De sociale en emotionele ontwikkeling van hoogbegaafde leerlingen.* Kenniscentrum Hoogbegaafdheid.

Zonneveld, R. (2025a). *Slimme peuters*. Kenniscentrum Hoogbegaafdheid.

Zonneveld, R. (2025b). Van kenmerken naar kansen. In E. van Gerven, R. Zonneveld, N. Oosterveen, A. Dekkers, & Y. den Boer (Red.), *Basisboek (Hoog)begaafdheid voor po en vo.* Kenniscentrum Hoogbegaafdheid.

Geraadpleegde websites

BMK - Branchevereniging Maatschappelijke Kinderopvang. (2026, 13 maart). *Status en planning Tijdelijk Besluit peuter-kleutergroepen*. Geraadpleegd op 11-07-2026 van https://www.maatschappelijkekinderopvang.nl/nieuws/status-en-planning-tijdelijk-besluit-peuter-kleutergroepen/

CBS (2004, 13 december). *1985: Invoering van de Wet op het basisonderwijs.* Geraadpleegd op 11-07-2026 van https://www.cbs.nl/nl-nl/visualisaties/tijdlijn-primair-onderwijs/1985-invoering-van-de-wet-op-het-basisonderwijs

Inspectie van het Onderwijs. (2018). *Driejarigen in opvang-onderwijs: Wettelijke mogelijkheden driejarigen in onderwijs*. Geraadpleegd op 11-07-2026 van https://www.onderwijsinspectie.nl/onderwijssectoren/primair-onderwijs/driejarigen-onder-voorwaarden-in-het-basisonderwijs

Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap (OCW). (2026). *Verblijfsduur in het basisonderwijs*. Geraadpleegd op 12-07-2026 van https://www.ocwincijfers.nl/sectoren/primair-onderwijs/leerlingen/prestaties-verblijfsduur

Overheid (z.d). *Wet op het primair onderwijs*. Geraadpleegd op 19-08-2026 van https://wetten.overheid.nl/BWBR0003420/2026-08-01.

Rijksoverheid. (z.d.a). *Wanneer mag mijn kind naar de basisschool?* Geraadpleegd op 11-07-2026 van https://www.rijksoverheid.nl/vraag-en-antwoord/basisonderwijs/wanneer-mag-mijn-kind-naar-de-basisschool

Rijksoverheid. (z.d.b). *Wie bepaalt of mijn kind blijft zitten of overgaat naar de volgende groep of klas?* Geraadpleegd op 14-07-2026 van https://www.rijksoverheid.nl/vraag-en-antwoord/basisonderwijs/wie-bepaalt-of-mijn-kind-blijft-zitten-of-overgaat-naar-de-volgende-klas

Meer lezen?

Boeken en artikelen

Nederlandstalig

- Schenke, W., & Vaessen, A. (2021). *Welke criteria zijn geschikt om te bepalen welke (hoogbegaafde) leerlingen in aanmerking komen voor versnellen en verrijken?* Kennisrotonde.

  Deze publicatie bespreekt de criteria die kunnen worden gebruikt om te bepalen welke (hoog)begaafde leerlingen in aanmerking komen voor versnellen of verrijken. Daarmee biedt de publicatie praktische handvatten voor het maken van deze afweging.

- Van Dijk, G., Bodin-Baarends, C., & Buiting, M. (2025). Pedagogische en didactische valkuilen. In E. van Gerven, R. Zonneveld, N. Oosterveen, A. Dekkers, & Y. den Boer (Red.), *Basisboek (Hoog)begaafdheid voor po en vo.* Kenniscentrum Hoogbegaafdheid.

  In het basisboek wordt vanuit een inclusieve gedachte gekeken naar kansrijk onderwijs voor leerlingen met kenmerken van (hoog)begaafdheid. Voor het thema versnellen is met name hoofdstuk 14, paragraaf 4 relevant.

Engelstalig

- Bernstein, B. O., Lubinski, D., & Benbow, C. P. (2021). Academic acceleration in gifted youth and fruitless concerns regarding psychological well-being: A 35-year longitudinal study. *Journal of Educational Psychology, 113*(4), 830-845. https://doi.org/10.1037/edu0000500

  Dit 35-jarig longitudinaal onderzoek laat zien dat academische versnelling bij (hoog)begaafde leerlingen geen negatieve gevolgen hoeft te hebben voor hun psychologisch welzijn. Versnelling kan juist bijdragen aan een betere aansluiting tussen de capaciteiten van leerlingen en het onderwijs.

- Miravete, S. (2023). Should talented students skip a grade? A literature review on grade skipping. *European Journal of Psychology of Education, 38*, 903-923.

  Deze literatuurstudie richt zich specifiek op het overslaan van een leerjaar door begaafde leerlingen. De studie biedt een overzicht van de beschikbare kennis over grade skipping en vormt daarmee een relevante verdieping voor wie zich bezighoudt met versnellen.

Vervolg: Meer lezen?

Vervolg: Engelstalig

- National Association for Gifted Children. (2025, mei). *Acceleration* (Position statement).

  De National Association for Gifted Children beschrijft versnelling als een van de meest effectieve interventies voor (hoog)begaafde leerlingen. Daarbij wordt benadrukt dat een beslissing over versnellen altijd individueel moet worden genomen, met aandacht voor de cognitieve, sociale en emotionele behoeften van de leerling.

- Roberts, J. L., & Clark, T. (Eds.). (2026). *International perspectives on acceleration in gifted education*. Routledge.

  Dit boek biedt een internationaal overzicht van onderzoek en praktijkvoorbeelden rond versnelling in het onderwijs aan (hoog)begaafde leerlingen. Het laat zien hoe versnelling in verschillende contexten wordt toegepast en welke rol een zorgvuldige afweging daarbij speelt.

Luisteren en kijken

Podcast met Lianne Hoogeveen

In deze podcast gaat Lianne Hoogeveen in op verschillende concepten van begaafdheid. Een interessante aanvulling voor wie zich verder wil verdiepen in het denken over (hoog)begaafdheid.

Beluister de podcast

Webinar over versnellen met Julia Roberts

In dit webinar staat versnellen centraal. Het biedt verdere verdieping op het onderwerp en sluit aan bij de wetenschappelijke en praktische bronnen op deze pagina.

Bekijk het webinar

Kennisbank Hoogbegaafdheid

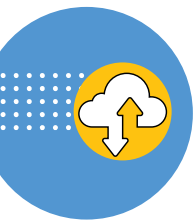

Downloads in de kennisbank

In de Kennisbank staat nog meer interessant materiaal over het thema Versnellen, zoals:

- Animatie: het thema in het kort
- Dilemma's & Breinbrekers
- Feiten
- Samenvatting
- Veelgestelde vragen

COLOFON

Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap

Deze brochure is een productie van het Kenniscentrum Hoogbegaafdheid, in opdracht van het ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap.

KENNISCENTRUM HOOGBEGAAFDHEID

Kenniscentrum Hoogbegaafdheid
Oder 20 | Box C0876
2491 DC Den Haag

E-mail:
secretariaat@nationaltalentcentre.nl

Website:
kenniscentrumhb.nl

Productieteam

Hoofdredactie
Eleonoor van Gerven

Redactie
Anneke Dekkers, Angela Jansen-Zandbergen, Nina Oosterveen en Ragnild Zonneveld-Bijkerk

Interviews
Martin van Rooij en Nina Oosterveen

Projectondersteuning
Sabine Kokee

Eindredactie
Marita Weener

Videoredactie
Merlijn de Jager

Vormgeving
Sabrina Wakker

Webredactie
Martijn de Graaff

Beeld
Magnific

Aan dit nummer werkten mee:

- Annemiek Kauffmann
- Lianne Hoogeveen
- Liv van Hyfte
- Maaike Slaats

Alle inhoud en bijlagen zijn gemaakt onder de verantwoordelijkheid van de redactie en in samenwerking met de auteurs. Dit proces is ondersteund door het gebruik van Copilot en ChatGPT.

Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap

NTCN
National Talent Centre of the Netherlands

KENNISCENTRUM HOOGBEGAAFDHEID

Het NTCN (National Talent Centre of The Netherlands) is het Landelijk Expertise-centrum Begaafdheid, Creativiteit en Talentontwikkeling en geeft in opdracht van het Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap uitvoering aan het Landelijk Kenniscentrum (Hoog)begaafdheid.

Volg ons op LinkedIn

Abonneer je op onze nieuwsbrief